

Hoe bereid je leraren voor op eigentijds, innovatief en ondernemend onderwijs?

Vernieuwende scholen hebben vaak moeite om de juiste leraren te vinden. Tegelijkertijd is het voor lerarenopleidingen lastig om het brede scala van scholen evenredig te bedienen. Karin van Zutphen, Bettine Bakker en Anje Ros pleiten voor een betere aansluiting tussen lerarenopleidingen en scholen die het onderwijs anders organiseren. Dat roept de vraag op: hoe bereid je leraren eigenlijk voor op eigentijds, innovatief en ondernemend onderwijs?

Karin van Zutphen is schoolleider van SlimFit-school Wittering.nl in Den Bosch. Haar basisschool staat bekend als eigentijds, innoverend en ondernemend. Als vernieuwende school heeft Wittering.nl een voorbeeldfunctie voor veel basisscholen in Nederland. Maar die voorlopersrol van haar school zorgt er ook voor dat ze moeite heeft om nieuwe leraren te vinden.

"We zijn innoverend, maar om dat te blijven heb je wel de juiste mensen, met de juiste vaardigheden en houding nodig." – Karin

Bettine Bakker, directeur van [Integraal Kindcentrum de Hoven](#) en voormalig directeur en oprichter van Slim-Fit basisschool [DOK12](#) herkent dat beeld:

"De kloof tussen waartoe leerkrachten op de lerarenopleiding worden opgeleid en wat wij zoeken voor onze vernieuwende scholen bestaat al heel lang." – Bettine

Anje Ros, die naast lector leren en innoveren, ook coördinator academische opleidingsscholen van de Fontys Hogeschool Kind en Educatie (FHKE) is, herkent deze worsteling:

"Ook wij vinden dat er nog te weinig wordt samengewerkt: onze ambitie is om alle studenten in contact brengen met vernieuwende scholen. Zo kunnen we studenten een rijk palet bieden en voorbereiden op alle type scholen die er zijn. In de praktijk zijn we daarbij wel afhankelijk van de besturen." – Anje

Superhelden

Veel lerarenopleidingen zijn voornamelijk verbonden met opleidingsscholen met een meer traditionele inrichting van het onderwijs. Het is voor vernieuwende scholen niet eenvoudig om opleidingsschool te worden, omdat dit al voor een langere periode is bepaald. Daarnaast zijn lerarenopleidingen ook verbonden aan de eindtermen die aan de opleiding worden gesteld en lijken daardoor beperkte bewegingsruimte te hebben. Toch is Anje optimistisch over de ruimte en kansen die er zijn om steeds meer mee te bewegen met vernieuwende scholen:

"Er is voor lerarenopleiding geen vast curriculum: je bent vrij in de invulling, hoewel de einddoelen wel vaststaan. Je moet de studenten zeker het hele scala bieden, maar daarnaast zijn er nog zoveel andere manieren om ze te voeden en te laten zien hoe het anders kan. Daar kunnen we bij Fontys Hogeschool Kind en Educatie veel voorbeelden van laten zien, bijvoorbeeld in de minor 'Kind, leren media', waar studenten samen met scholen innovatieve leerarrangementen ontwikkelen." – Anje

Maar waar ligt dan precies de mismatch tussen wat studenten op de reguliere lerarenopleiding leren, en de werkwijze op de scholen van Karin en Bettine?

"We zijn niet gericht op een klas of groep. Er wordt veel meer begeleidend gewerkt en minder sturend." – Karin

"We nemen iedere periode een thema als uitgangspunt en integreren alle vakvakken op een betekenisvolle manier. We geven bijvoorbeeld aardrijkskunde niet als apart vak, maar integreren het in de thema's die jaarlijks terugkomen."
- Bettine

Het personeel van Wittering.nl bestaat uit veel ondersteuners, opleidings-assistenten en leraren – die zij zelf regisseurs, mentoren en begeleiders noemen. Dit zorgt volgens Karin voor een andere dynamiek dan op de meeste scholen. De basiscompetenties van leraren hebben ze naar eigen inzicht aangevuld met competenties als 'naar perspectief kijken' en 'deskundigheidsbevordering'.

"Toen ik 8 jaar geleden DOK12 oprichtte, was het al een uitdaging om mensen te vinden die breder konden en wilden kijken, die het onderwijs wilden verbinden en betekenisvol maken." – Bettine

"Ik vraag ook wat anders van je als het gaat over kennis en attitude. Het gaat erom dat je de juiste vragen stelt, kinderen nieuwsgierig kan maken, af en toe iets nieuws uitprobeert, verrassend durft te zijn: Eigenlijk wil ik alleen maar superhelden." – Karin

Volgens Anje is het pas echt mogelijk om in te spelen op deze behoefte, wanneer ook de pabo haar onderwijs veel meer gepersonaliseerd gaat inrichten:

"We moeten nog meer gaan kijken naar wat de student nodig heeft om de volgende stap te maken, en hoe dat past bij actuele ontwikkelingen in scholen."
- Anje

Een jaar geleden is een nieuw traject opgericht onder de naam Pabo University, waarin extra getalenteerde studenten in vier jaar de pabo en een masteropleiding in het domein Communicatie, Kunst en Cultuur afronden. Het startpunt was de vraag: Wat is de kern van wat leraren moeten leren en welke

leeractiviteiten passen daarbij? Ook de pabo is voortdurend in ontwikkeling en past de inzichten uit de Pabo University toe bij de vormgeving van de reguliere pabo:

"Uiteindelijk gaat de hele pabo natuurlijk over 'je leven lang leren', en ik geloof dat dat ook één van de belangrijkste competenties is die nieuwe leraren moeten leren. Daar is wel een lerende cultuur binnen de school voor nodig, waarin collega's ook buiten het lesgeven van elkaar leren. Dat is een voordeel van innovatieve scholen die bijvoorbeeld met units werken: dan zie en leer je veel meer van elkaar als collega's." - Anje

Mismatch

Karin en Bettine hebben veel moeite om de beoogde superhelden te vinden. Zo zou er volgens Karin op de pabo's meer aandacht mogen zijn voor kennis over de leerlijnen, en vaardigheden als 'denken in mogelijkheden' en 'feedback geven', aan zowel leerlingen als collega's. Het is een uitdaging om mensen daarin te trainen, maar deze vaardigheden zijn wel essentieel voor het werk wat op de Wittering.nl gedaan wordt. Volgens Bettine zou het op de pabo veel meer over betekenisvol onderwijs moeten gaan:

"Er is op de pabo nu één vak in de vorm van 'verhalend ontwerpen', maar daar zou eigenlijk de hele opleiding over moeten gaan." - Bettine

Andersom rijmt de verwachting vanuit de pabo vaak niet met wat Wittering.nl en Kindcentrum de Hoven kunnen bieden:

"De pabo begeleidt stagiaires doorgaans met hele strenge afvinklijstjes, maar die passen niet bij onze manier van werken op school." - Karin

Ook Anje is geen voorstander van afvinklijstjes en pleit ervoor dat iedere lerarenopleiding een analyse doet om tot een gezamenlijk beeld te komen

over wat goed onderwijs is in de huidige maatschappij, en wat de leraar daarin ideaal gezien voor gedrag vertoont.

*"De uitdaging is om algemene termen te vermijden en zo concreet mogelijk te zijn: wat hebben kinderen nodig en wat vraagt dat van een opleiding om dat vorm te geven, en welke vaardigheden zijn daarvoor nodig? Wat willen we dat een leerkracht doet, welke keuzes maakt hij en welke alternatieven zijn er?"
- Anje*

Ook Karin stelt dat de lerarenopleiding veel betekenisvoller zou moeten zijn: meer gericht op specifieke doelen en minder op activiteiten.

"Tijdens de pabo bepaal je hoe jonge mensen tegen onderwijs aan kijken. Het is de start van heel veel. Beseffen we ons dat wel genoeg?"

Wat volgens Bettine nog ontbreekt is de urgentie om leraren in spe te prikkelen in hun denkbeelden over onderwijs:

"Het zou mooi zijn als de pabo meer zou openstaan voor informatie van buitenaf. Het is wel de plek waar jongeren hun eigen kijk en houding met betrekking tot het onderwijs ontwikkelen." - Bettine

"We leren studenten het systeem invullen en afronden. Maar, leren we hen ook echt wat de diepere betekenis is van de ontwikkeling van kinderen en om daar deel van uit te mogen maken?" - Karin

Het heft in eigen handen

Karin en Bettine besloten om het gesprek aan te gaan met de pabo, om te onderzoeken of er mogelijkheden zijn en er ruimte is om studenten meer kennis te laten maken met vernieuwende vormen van onderwijs.

"Er zijn mooie voorbeelden bij onze Scandinavische bureaus waarbij iedere school, afhankelijk van het concept, gekoppeld is aan een pabo. Zo werken opleiding en praktijk intensief samen om gezamenlijk het onderwijs te verbeteren, door het opleiden ook samen vorm te geven." - Bettine

Ze kwamen op het idee om een minor te ontwikkelen, die ook toegankelijk moet zijn voor mensen die al langer werkzaam zijn in het onderwijs. Mede-standers vonden ze in twee andere basisscholen die met dezelfde behoefte en uitdagingen kampen: Basisschool Sint Antonius Abt in Engelen en IKC 't Schrijverke in Den Bosch. Iedere drie weken komen de scholen bij elkaar om na te denken over verschillende vragen. Wat zouden studenten volgens hen moeten kunnen om af te studeren, en welke competenties zouden er op de pabo moeten worden getraind?

Anje Ros is zeer enthousiast over het idee van de minor, en ziet daarnaast meer mogelijkheden om innovatieve scholen bij het curriculum van de pabo te betrekken. Inmiddels biedt Fontys Kind en Educatie al een verdiepingmodule over vernieuwingsonderwijs.

"Het gaat erom dat de verbinding klopt. Enerzijds door te kijken waar innovatief onderwijs echt een onderdeel van het curriculum kan worden, en anderzijds door ervoor te zorgen dat het onderzoek wat pabostudenten doen op een school, daadwerkelijk bijdraagt aan waar de school mee bezig is." - Anje

Karin stipt een van de obstakels aan waardoor die verbinding soms nog maar moeizaam tot stand komt: er zijn nauwelijks echt vernieuwende scholen die behoren tot de opleidingsscholen waar studenten tijdens hun stage terecht komen.

"Als jonge mensen alleen maar stage kunnen lopen bij de meest traditionele school die er bestaat, is dat ook wat hun referentiekader vormt. Zo houdt het één het ander in stand." – Karin

Anje onderstreept dit probleem:

"Het zou inderdaad mooi zijn als er meer innovatieve scholen opleidings-school zouden kunnen zijn. Wij denken nu na over de mogelijkheid van een roulatiesysteem, waardoor we een diverser aanbod van opleidingsscholen zouden kunnen bieden." – Anje

Daarnaast benadrukt Anje dat opleidingschool zijn niet de enige manier is om betrokken te zijn bij de pabo:

"Wij zouden ook graag meer bijdragen aan de ontwikkeltaken van vernieuwende scholen, door bijvoorbeeld studenten onder begeleiding van een docent te laten bijdragen bij het onderzoek wat daarvoor nodig is. Dit hoeft geen stage te zijn, maar kan in de vorm van een opdracht worden gegoten, die aansluit bij het curriculum." – Anje

Karin en Bettine zijn zelf actief bezig om scholen en studenten kennis te laten maken met het vernieuwende onderwijs op hun scholen:

"Een van de dingen die wij doen is het organiseren van bezoeksarrangementen. Scholen moeten hiervoor betalen, maar om de drempel voor studenten laag te houden, is het bezoek voor hen kosteloos."

"Wij hebben bijna wekelijks bezoeksarrangementen. Bestuurders, management-teams die een kindcentrum willen gaan vormen, leerkrachten die willen zien hoe het werken op leerpleinen in een ervaringsgerichte onderwijscontext werkt.. We kunnen hier veel over vertellen, maar we laten vooral gelijk in de praktijk zien dat het écht kan." – Bettine

Zo werken Karin, Bettine en Anje op verschillende fronten aan de verbinding tussen de lerarenopleiding, leraren in spe en vernieuwende scholen. In de hoop dat in de toekomst iedereen tot superheld wordt opgeleid.

Deze publicatie is onderdeel van de eindfase van InnovatieImpuls Onderwijs (IIO). In deze fase onderzoeken we in verschillende scenario's hoe we de vernieuwingsbeweging in het onderwijs die is ingezet tijdens IIO verder kunnen stimuleren, zodat deze ook na IIO blijft bestaan. In dit scenario maken we de 'best and worst practices' van samenwerkingsverbanden tussen lerarenopleidingen en scholen in het po en vo zichtbaar. Met deze zichtbaarheid willen we lerarenopleidingen en schoolbesturen inspireren en stimuleren om tot nauwere samenwerking te komen, om zo de aansluiting tussen de opleiding en praktijk te bevorderen en de ontstane kloof te overbruggen. In dit eerste deel lees je voor welke uitdaging vernieuwende scholen, maar ook de lerarenopleidingen staan. Wil je meer weten? Elke woensdagmiddag kan je een bezoekje brengen aan Wittering.nl. Kijk voor meer info op de website: <http://www.wittering.nl/>. Wil je meer weten over Kindcentrum de Hoven, kijk dan op <http://www.kcdehoven.nl/> of mail dan naar info@kcdehoven.nl. Wil je meer weten over de Pabo University? Kijk dan op <https://fontys.nl/pabouniversity/>.